

УДК. 339.13.021:663.21(477)

Пазюк В.Л.

здобувач

Чернігівського національного університету

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ РИНКУ ВИНА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто та проаналізовано ринок вина в Україні, його динаміку та тенденції розвитку. Визначено обсяг винної продукції у структурі продажу алкогольних товарів. Запропоновано рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності української виноробної галузі.

Ключові слова: динаміка, вино, ринок, розвиток, виробництво, продаж, тенденція, переробка, експорт, імпорт, галузь.

Пазюк В.Л. ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ВИНА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрен и проанализирован рынок вина в Украине, его динамика и тенденции развития. Определен объем винной продукции в структуре продаж алкогольных товаров. Предложены рекомендации по повышению конкурентоспособности украинской винодельческой отрасли.

Ключевые слова: динамика, вино, рынок, производство, продажа, тенденция, переработка, экспорт, импорт, отрасль.

Paziuk V.L. DYNAMICS OF WINE MARKET IN UKRAINE

The article reviews and analyzes the wine market in Ukraine, its dynamics and trends. The volume of wine production in the structure of sales of alcoholic products is determined. The recommendations for improving the competitiveness of Ukrainian wine industry are offered.

Keywords: dynamics, wine, market, production, sales, trend, processing, exports, imports, industry.

Постановка проблеми. Виробництво та продаж вина є високорентабельним видом бізнесу, привабливим для інвестування. Тому перспективи розвитку виробництва та продажу вина залежать не тільки від державного регулювання, але й від стратегії розвитку підприємства. Вплив західної культури на українського споживача формує нові тенденції розвитку винного ринку в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових працях вітчизняних вчених (Р.К. Анчуріна, А.Н. Бузні, В.В. Власова, Н.К. Могилянського, В.С. Таїрова, А.В. Шевченко) описано вдосконалення технології виноробства та його вплив на економічний і культурний розвиток держави. Але недостатньо опрацьований етап просування винної продукції на вітчизняних та зарубіжних ринках.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідження динаміки розвитку ринку вина в Україні, виявлення проблем у виробництві та просуванні вина.

Вклад основного матеріалу дослідження. У наш час вино вважається елементом здорового та успішного життя. Вино (від лат. *vinum* та італ. *vinò* – виноград, виноградний напій) – легкий алкогольний напій, вироблений з винограду, міцність якого набувається внаслідок спиртового бродіння свіжовіджатого виноградного соку.

Алкогольні напої з інших ягід, фруктів, зернових культур або трав'янистих рослин в міжнародній торгівлі носять інші назви (наливки, настоянки, лікер, віскі, бренді, вермут, ром, та інші) і вином не вважаються. В колишньому СРСР, а згодом і в пострадянських країнах – ці напої в просторіччі також ще часом звуть «вином» [11].

Виноградне вино виготовляли ще у Давньому Єгипті та Месопотамії. Це підтверджується картинами, що були знайдені в гробницях. На картинах були зображені сцени огляду за виноградною лозою, збір врожаю, виробництва вина. Виноробство і споживання вина в давні часи було поширене на всьому Близькому Сході і в Азії. Найстарішим свідченням древнього виноробства є знайдені археологами в Колхиді (Грузія) вкопані в землю великі глиняні посудини з залишками кісточок винограду з 5000 до Р.Хр. Такого ж приблизно віку (7000 років) залишки

винної кислоти в черепках глечиків у неолітичному селищі Хаджи Фируз Тепе на півночі Ірану. На амфорах, як і в наш час, були наклеєні етикетки з найменуваннями власника та рік врожаю.

На північному сході Вірменії археологами були знайдені найдревніші знаряддя повного виноробного циклу: прес і посудини для збражування, котрі, за даними хімічного аналізу, належать до 4-го тисячоліття до н. е.

Починаючи з VI століття виноградники культивувалися середньовічними ченцями, а монастирі ставали свого роду центрами виноробної промисловості, що приносило їм прибуток, а також забезпечувало постійний запас вина для бенкетів з нагоди різних свят, релігійних служб (причастя), прийому важливих гостей, паломників тощо. У Середні віки, з розвитком міст, до виноробства починає долучатися також і буржуазія. Міста стали оточувати виноградники. Таким чином, в XV столітті культивування виноградників стало розповсюдженим у Франції – на землях церкви, аристократів та буржуазії. Найбільшого розвитку виноробство досягло наприкінці XVII–початку XVIII ст в Європі. У цей час європейські країни – Франція, Іспанія, Португалія, Італія, Угорщина – стали монополістами у торгівлі вином. З посиленням конкуренції та економічними кризами відбувалося зменшення площ виноградників і скорочення виробництва вина [1].

Історія розвитку культури виноробства на території України простежується з IV століття до Р.Хр. На південному березі Криму археологами знайдені амфори та виноробні преси. Греки, які заснували свої колонії у Криму, в регіоні Дону, Дніпра, Бугу, Дністра та Дунаю, завозили сюди свої сорти винограду, вирощували його і займалися виноробством. Звідси виноградарство розповсюдилося на інші райони України та Молдови, які мають сприятливі умови для культивування винограду. Знайдені обладнання та резервуари, що свідчать про інтенсивний розвиток цих культур і технологій у Херсонесі, Пантикапеї, Тиритапі, а також в Ольвії, на березі Бурського лиману та в інших місцях. Історичні відомості підтверджують, що до XI–XII ст. н. е. виноградарство та виноробство розвивалися й на території північної України, де велика частина виноградників належала монастирям, особливо Києво-Печерському монастирю [5].

Протягом останніх років вітчизняні виноробні підприємства знаходяться у тяжкому економічному стані. Виробництво вина в Україні знижується катастрофічними темпами, а саме у 2011 році виробництво знизилося на 43% по відношенню до 2010 року, у 2012 році – на 24% до 2011 року, а у 2013 році – ще на 8,6% до 2012 року. Так, за чотири роки в результаті стрімкого падіння виробництва загальний обсяг виробництва вина досяг свого абсолютного мінімуму за останні роки. Виробництво виноградного вина за 2003–2013 рр. наведено у таблиці 1.

Різке падіння доходів населення знизило попит на винну продукцію, яка не є предметом першої необхідності. Всі багатолітні зусилля з розвитку галузі були зведені нанівець. Але в 2013 році обсяги переробки підприємствами винограду на виноматеріали склали 425,4 тис. т, що на 95,7 тис. т, або на 29% більше, ніж у 2012 р.; виноматеріалів вироблено 28,3 млн дал, що на 5,2 млн дал, або на 22,6% більше, ніж у минулому році. Технологія виготовлення вина передбачає стадію одержання виноматеріалу. Виноматеріал – це продукт первинної переробки винограду та плодів, призначений для виготовлення виноробної продукції [10]. Виробник, який забезпечений власною сировиною, має певні гарантії щодо якості сировини при виробництві продукції.

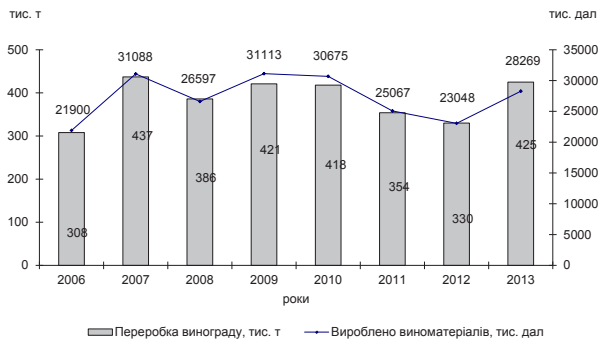

Рис. 1. Динаміка переробки винограду та виробництва виноматеріалів

У 2013 р. вироблено виноматеріалів для випуску вин 12984,9 тис. дал (93,7% обсягу 2012 р.), для закладки на витримку – 1117,2 тис. дал (130,5%). Найбільший приріст показали вироблені виноматеріали для коньяків, ігристих та шампанських вин. Динаміку виробництва виноматеріалів, у тому числі для випуску вин та закладки на витримку, показано на рисунку 2.

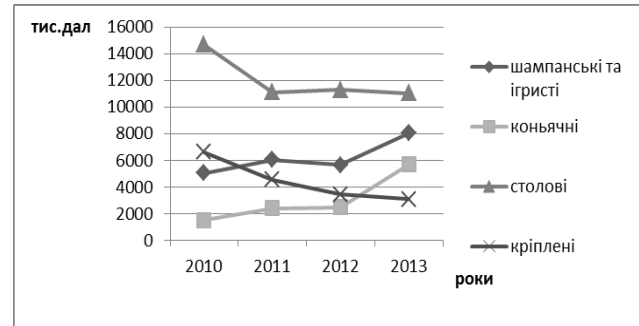

Рис. 2. Фактично вироблено виноматеріалів в Україні, тис. дал.

Позитивним фактором є зростання виготовлення коньячних, шампанських та ігристих виноматеріалів. У груповому асортименті виноматеріалів шампанських та ігристих виготовлено на 2389,9 тис. дал, або на 42,4% більше, ніж у 2012 р., коньячних – на 3198,5 тис. дал, або у 2,3 рази більше, інших видів виноматеріалів – на 237,9 тис. дал, або у 2 рази більше; сировини для закладки на витримку та випуску столових вин на 252,9 тис. дал, або на 2,2% менше, виноматеріалів для закладки на витримку та випуску кріплених вин – на 353,2 тис. дал, або на 10,3% менше.

У загальному виробництві виноматеріалів зростає питома вага шампанських та ігристих вин – з 24,5% у 2012 р. до 28,4% у 2013 р., коньячних – з 10,7% до 20,1%, інших видів виноматеріалів – з 1% до 1,7%; скоротився обсяг виноматеріалів для закладки на ви-

Виробництво виноградного вина за 2003–2013 рр. (млн дал)

Вид продукції	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Вино виноградне	15,3	15,4	16,4	17,1	19,5	21,0	23,1	29,6	16,8	12,8	11,7

Таблиця 1

Переробка винограду на виноматеріали за сортами, т

Найменування сортів винограду	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Аліготе	48470	44496,3	47493,2	57787,1
Бастардо магарацький	6183,8	10214,5	8100,4	6883,2
Каберне Совін'йон	26315,4	35160,9	37092,2	36858
Мерло	8444,3	13578,9	8895,3	11703,2
Мускат (білий, рожевий, Оттонель і т.і.)	24229,8	29582,8	26076	31845,5
Одеський чорний	8163,6	7437,1	5119,6	6549,2
Піно (білий, чорний, сірий)	9414,9	11560,3	9074,6	14478,2
Рислінг	14952,8	14478,4	13281,2	23363,7
Ркацителі	45021,5	46604	30830,1	37171,6
Сапераві північний	10523,6	8160,4	7310	7522,1
Совін'йон	17736,9	22092,1	18186,7	22534
Сухоліманський	9012,6	4266,2	3259,9	3127,4
Фетяска	5537,1	3574,2	4778,2	6637,8
Шардоне	20402,7	20774,9	30683	50898,8
Інші	163280	81919,8	79449,3	108004,4

Таблиця 2

тримку та випуску столових вин – з 49% до 39%, для закладки на витримку та випуску кріплених вин – з 14,8% до 10,9% [10].

Найбільше перероблено сортів винограду на виноматеріал, таких як аліготе, шардоне, ркацетелі, каберне совінйон. Переробка винограду на винома-

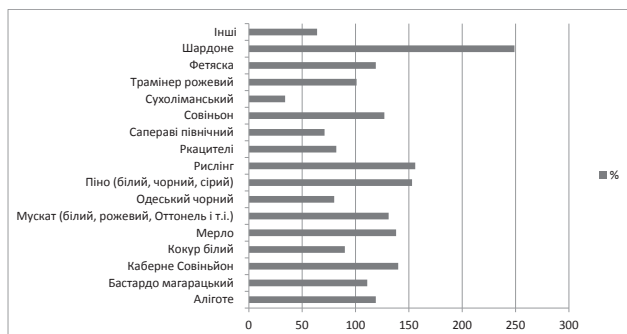

Рис. 3. Приріст переробки винограду на виноматеріал за сортами

теріали за сортами характеризується такими даними (табл. 2).

Значний приріст за останні три роки показали такі сорти винограду, як шардоне, рислінг, піно (білий, чорний, сірий) (рис. 3).

За даними Державної служби статистики України, у 2013 році на підприємства Одещини припадало 44% загального обсягу переробленого винограду, Автономної Республіки Крим – 23%, Миколаївської – 17%, Херсонської – 10% областей. Загалом перероблено за 2013 рік – 113,7 тис. т власно вирощеного винограду, що складає 26,7% від загального обсягу переробленого винограду (у 2012 р. – 28%). Найбільше використовували власний виноград підприємства м. Севастополя (84,3%) та Автономної Республіки Крим (37,3%). Давальницька сировина складала майже 3 тис. т (менше 1% загального обсягу переробленого винограду).

Вивчення продажів алкогольних напоїв через торгову мережу та мережу ресторанного господарства підприємств дає можливість встановити фактори,

Рис. 4. Продаж алкогольних напоїв через торгову мережу та мережу ресторанного господарства, млн дал

які впливають на поведінку споживачів, визначити цільову аудиторію та зрозуміти її потреби.

Структура продажу алкогольних напоїв через торгову мережу та мережу ресторанного господарства показана на рисунку 4.

Аналіз діаграм (рис. 4) дозволяє зробити висновок, що продаж винної продукції займає третє місце, після продажів пива та горілки, але має дуже малий відсоток споживачів порівняно з прихильниками пива. Отже, зниження виробництва винної продукції та невеликий відсоток прихильників, які купують винну продукцію в Україні, свідчить про недостатньо розвинену галузь виноробства, відсутність інноваційних підходів, щодо просування продукції, про відобрання споживачів, та інші проблеми.

До недавнього часу лише деякі споживачі в нашій країні могли оцінити високоякісні іноземні вина. Сьогодні ж багато марок французьких, німецьких, молдовських, грузинських, рідше іспанських, американських, австралійських та інших країн широко пропонується споживачам в торговельній мережі всіх областей України. Так, імпорт винної продукції в Україну за останні роки збільшується, дана тенденція продовжується і у 2013 року. Українська продукція реалізується у деякі країни СНД, а також у Німеччину, Австрію, Швейцарію, США, Канаду, Польщу та ін. (рис. 5).

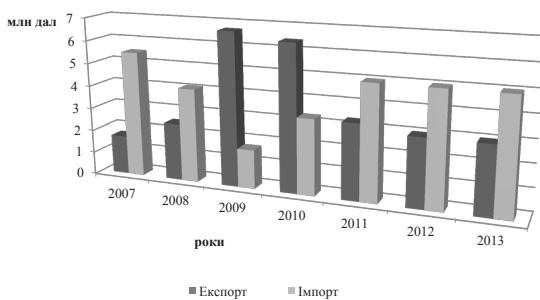

Рис. 5. Зовнішня торгівля виноградними винами та виноматеріалом в Україні, млн дол

Отже, зовнішня торгівля виноградними винами та виноматеріалом вітчизняного виробництва суттєво знизилася. Зменшення експорту вітчизняної винної продукції за останні кілька років, тільки підтверджує факт жорсткої конкуренції на алкогольному ринку. Одна із головних причин такого становища – жорстка конкуренція з боку імпортерів алкогольних напоїв, що завозяться, як з країн Європейського Союзу, країн Нового Світу, так і з інших країн за значної підтримки торговельних мереж, що ще додатково погіршує ситуацію дискримінаційним відношенням до закупівель вітчизняних виноробних товарів. Використання імпортерів виноматеріалів вітчизняними виробниками впливає не тільки на ціну продукту, але й на його якість. У наш час виноробна галузь країни повинна бути конкурентоспроможною на міжнародному ринку, а саме за рахунок нарощення обсягів виробництва якісної продукції, збільшення площ виноградників найпопулярніших сортів, присутності інвестицій у галузі, формування культури споживання вина серед населення.

Більшість виноградників були закладені ще півстоліття тому і для підтримки сталого розвитку виноробної галузі України. Конкуренція виробників винної продукції на ринку вина в Україні має місце не тільки між національними виробниками, але й іноземними. Причому в останні кілька років відбувається стрімке загострення конкуренції на ринку вина між українськими та іноземними виробниками внаслідок підвищення державою мінімальних роздрібних цін. Розвиток і удосконалення технологічних процесів, ріст конкуренції серед виробників сприяють появі на алкогольному ринку країни нової конкурентоспроможної продукції. Тому основними чинниками, які впливають на торгівлю винної продукції, варто вважати розвиток культури споживання винної продукції серед населення та жорсткий контроль якості у вітчизняній виноробній галузі.

Висновки з проведеного дослідження. Ринок алкогольних напоїв в Україні характеризується, як ринок жорсткої конкуренції, що безпосередньо має вплив на якість продукції, її властивості, сировину та технологічний процес. Діяльність підприємств-виробників алкогольних напоїв, як правило, є високо-рентабельною, хоча і відбувається в умовах гострої конкуренції. Отже, для стимулювання розвитку виноробної галузі в Україні, доцільно було б запровадити інноваційні механізми, які б підвищували якість продукції, сприяли освоєнню зовнішніх ринків, дозволили знизити собівартість продукції, допомогли боротися із виробництвом та продажем фальсифікованої продукції, а також забезпечили дієву підтримку з боку держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Архипов В.В. Организация работы сомелье / В.В. Архипов, В.Г. Крюковская – К. : Центр учебной литературы, 2009. – 304 с.
- Балабанова Л.В. Маркетинг : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2004. – 645 с.
- Виноделам перекрываюют экспорт [Електронний ресурс]. : Асоціація виноградарі та винороби України. – Режим доступу : <http://www.awwww.org.ua/>.
- Галузева програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo-law.kiev.ua/15653.html>.
- Иванов Ю.Г. Мир вина. – Смоленск : Русич, 1998. – 640 с.
- Корж М.В. Маркетинг : навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
- ННЦ «Інститут виноградарства и виноделия им. В.Е. Таирова» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tairov.com.ua/institute>.
- Огляд ринку вина України [Електронний ресурс] : Західна маркетингова компанія. – Режим доступу : <http://www.zmk.com.ua>.
- Обзор украинского рынка вина [Електронний ресурс] : Международная маркетинговая группа. – Режим доступу : <http://www.marketing-ua.com>.
- Статистична інформація Державного комітету статистики України: Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- Україномовний розділ відкритої багатомовної мережевої енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org/>.
- Федулова Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / Л.І. Федулова, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал та ін. ; за ред. Л.І. Федулової. – К. : Основа, 2005. – 550 с.